

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΔΑΝΙΑ

ΜΝΗΜΗ ΜΑΡΤΥΡΩΝ
ΤΗΣ
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Γερα ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ 2011

ΜΝΗΜΗ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Κείμενα:

Μητροπολίτου Καισαριανής, Βύρωνος και Ύμηττου
Δανιήλ

Εικόνα εξωφύλλου:

Άγιοι έθνομάρτυρες Ίεράρχες τής Μικρασίας
(Έργο Ζαχαρ. Καραφέργια)

Σειρά:

«Μνήμες» άριθμ. 5

Copyright:

Ίερά Μητρόπολις Καισαριανής, Βύρωνος και Ύμηττου.

Λεωφόρος Ύμηττου 47-51, Τ.Κ. 161 21 Καισαριανή

Τηλ.: 210.72.24.123

www.imkby.gr e-mail: info@imkby.gr

ISBN: 978-960-6841-50-7

ΕΠΙΤΑΛΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.

Λεωφόρος 12-16, 116 36 Ύθηνα

Τηλ.: 210.921.7513, 210.921.4320 • Fax: 210.923.7003

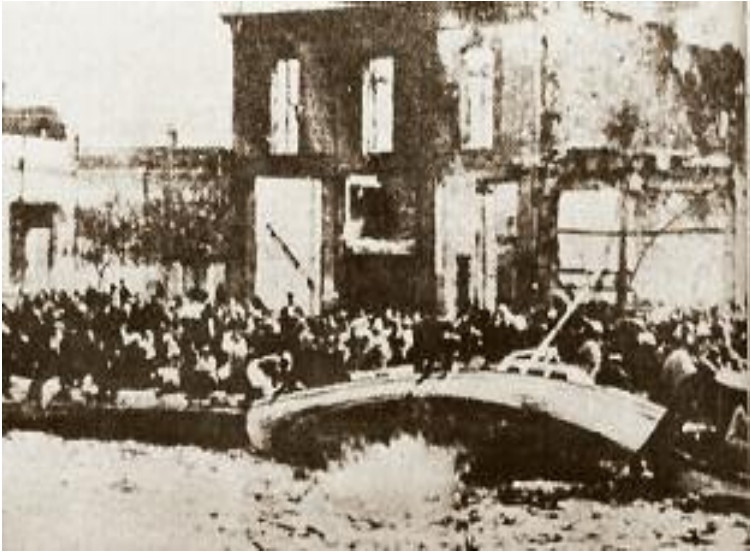
www.epitalfos.gr • e-mail: info@epitalfos.gr

ΜΝΗΜΗ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

του Μητροπολίτου
Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ἰμηττοῦ
Δαυιήλ

Τελοῦμε τὴν Κυριακὴ πού προηγεῖται τῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τὴν μνήμη τῶν ἁγίων μαρτύρων Πατέρων μας πού υπέστησαν βίαιο καὶ φρικτὸ θάνατο κατὰ τὸν ἀπηνῆ διωγμὸ τους ἀπὸ τίς κοιτίδες τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ 1922, τοὺς ὁποίους ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μέ ἀπόφασή της τὸ 1993 ἔχει κατατάξει στό Ἁγιολόγιό της.

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1922 ἐγράφη ὁ ἐπίλογος τῶν συνεχῶν διωγμῶν καὶ τῆς σκληρῆς καταδυναστεύσεως μέχρι τὴν ὀριστικὴ ἐξόντωση καὶ τὸν ὀλοκληρωτικὸ ἀφανισμό τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ καταστροφή τῆς Σμύρνης καὶ τὸ μαρτύριο τοῦ Ποιμενάρχου της Μητροπολίτου Χρυσοστόμου ἀποτελεῖ τὴν κορὴν τῆς γεμάτης οἰκτιρμοῦ, δάκρυα, πόνου, βιασμούς, μαρτύρια, λεηλασίες καὶ ἀρπαγῆς περιόδου τῆς μεγάλης θλίψεως ἀπὸ τὴν ὁποία πέρασαν οἱ πατέρες μας.

Ἡ πυρπόληση καί ἡ καταστροφή τῆς Σμύρνης τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1922 ἦταν τό τελευταῖο ἀπό μία σειρά τραγικῶν γεγονότων πού ὀδήγησαν στήν ἔξωση τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἀπό τή Μικρά Ἀσία καί τόν ἀφανισμό 2150 ἑλληνικῶν οἰκισμῶν τῆς περιοχῆς. Τά γεγονότα πού προηγήθηκαν εἶναι στό μεγαλύτερο μέρος τους γνωστά:

Μέ τήν ὑποχώρηση τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπό τό Ἄφιόν Καραχισάρ, στά μέσα τοῦ Αὐγούστου 1922, ἄρχισε καί ἡ ἀναχώρηση μεγάλου μέρους τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἀπό τίς πόλεις καί τά χωριά τῆς ἐνδοχώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ ἀριθμός τῶν προσφύγων πού ἀκολούθησαν τόν ἑλληνικό στρατό στήν ἀναδίπλωσή του πρὸς τή Μικρασιατική ἀκτὴ ἔφτανε, κατὰ τούς ὑπολογισμούς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στίς 250 χιλιάδες Χριστιανούς. Ἀκόμα, στή Σμύρνη συγκεντρώθηκαν καί 15 χιλιάδες περίπου Ἀρμένιοι προερχόμενοι ἀπό τό ἐσωτερικό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πού βρῆκαν καταφύγιο στά διάφορα ἰδρύματα τῆς Ἀρμενικῆς Κοινότητος.

Μέ τήν ἀναχώρηση τῶν Ἑλληνικῶν Ἀρχῶν στίς 26 Αὐγού-

στου (8 Σεπτεμβρίου) από την Σμύρνη είχε αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση για τον άφανισμό της Έλληνικής Σμύρνης. Την επόμενη μέρα, 27 Αυγούστου (9 Σεπτεμβρίου) οι πρώτοι Τούρκοι ίππεις μπήκαν στην πόλη και στις 28 Αυγούστου (10 Σεπτεμβρίου) έφτασε ο Στρατιωτικός Διοικητής της πόλης Νουρεντίν Πασάς, πού κατέλυσε στην κατοικία του Έλληνα Υπάτου Άρμωστού Άριστείδου Στεργιάδη, πού είχε αναχωρήσει από την Σμύρνη. Μέ σχετική προκήρυξη ο Τούρκος Στρατιωτικός Διοικητής δήλωσε, ότι ή τιμή, ή ζωή και ή περιουσία τών κατοίκων θά γίνονταν σεβαστές. Μέ την ίδια προκήρυξη, απαγόρευσε την κυκλοφορία τών κατοίκων μετά τις 7 τό βράδυ.

Παρά τις καθησυχαστικές διαταγές του Νουρεντίν Πασά, οί λεηλασίες καταστημάτων και οικιών, οί έκβιασμοί, οί άρπαγές γυναικών και οί φόνοι, πού είχαν αρχίσει από την προηγούμενη, συνεχίζονταν σέ έντονότερο βαθμό. Οί πανηγυρισμοί τών Τούρκων καρφώθηκαν μέ την είσοδο του Μουσταφά Κεμάλ και του έπιτελείου του στην πόλη, στις 29 Αυγούστου (11 Σεπτεμβρίου).

Οί λεηλασίες, οί ἐξευτελισμοί καί οί φόνοι τῶν ἀπροστά-
τευτων Ἑλλήνων καί Ἀρμενίων συνεχίζονται χωρίς διακοπή.
Ἡ κορύφωση στό δράμα ἔφθασε στίς 31 Αὐγούστου (13 Σε-
πτεμβρίου), μέ τήν ἔκρηξη τῆς πυρκαγιᾶς στήν ἀρμενική συ-
νοικία. Καίγονται τό ἀρμενικό νοσοκομεῖο, ἡ ἀρμενική Μη-
τρόπολη καί ἡ ἀρμενική ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, μαζί
μέ τούς πρόσφυγες πού εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ.

Ταυτόχρονα, νέες πυρκαγιές ἀρχίζουν στίς ἑλληνικές συ-
νοικίες πού, μέ λίγες ἐξαιρέσεις, καταστράφηκαν στό σύνολό
τους μαζί μέ ὅλα τά ἑλληνικά ἐμπορικά καταστήματα, φιλαν-
θρωπικά ἰδρύματα, ξενα προξενεῖα καί τράπεζες. Ὅσα κτήρια
δέν ἦταν ἀπό τήν κατασκευή τους δυνατό νά πυρποληθοῦν,
καταστρέφονταν μέ βόμβες. Μέ τόν τρόπο αὐτό καταρρίφτη-
καν τό Γαλλικό Προξενεῖο, τό Θέατρο τῆς Σμύρνης, τό Ξενο-
δοχεῖο «Κραΐμερ», ἡ Ἑλληνική Λέσχη, καί ἄλλα κτήρια πού
στόλιζαν τήν παραλία τῆς πόλης.

Ἀξιοσημείωτο εἶναι τό γεγονός ὅτι ἀνάμεσα στά πρῶτα κτή-
ρια πού χάθηκαν ἀπό τή φωτιά ἦταν ὁ πυροσβεστικός σταθμός
τῆς Σμύρνης, ἐνῶ ἀπομονώθηκαν μέ ἐπιμέλεια οἱ ὕδαταγωγοί
Χαλκᾶ Βουνάρ, πού χρησίμευαν γιά τήν ὕδρευση τῆς πόλης καί
τήν κατάσβεση τῶν πυρκαγιῶν. Ἔτσι, μέ λίγες ἐξαιρέσεις, ἀπο-
τεφρώθηκε ὁλόκληρη σχεδόν ἡ πόλη τῆς Σμύρνης ἐκτός ἀπό
τήν τουρκική καί τήν ἑβραϊκή συνοικία, τό Τελωνεῖο καί τήν
Ἑθνική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος, πού μεταβλήθηκε σέ τηλεγρα-
φεῖο καί ταχυδρομεῖο γιά τίς ἀνάγκες τῆς τουρκικῆς κατοχῆς.

Ἡ πυρκαγιά συνεχίστηκε ὡς τίς 4 (17) Σεπτεμβρίου. Στή
διάρκεια τῶν ἐκρήξεων πού προκαλοῦσε τίς πέντε νύχτες πού
μεσολάβησαν, οἱ κάτοικοι ἔβγαιναν στό δρόμο γιά νά σωθοῦν
ἐνῶ, σύμφωνα μέ τήν προκήρυξη τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ,
ἡ κυκλοφορία ἀπαγορευόταν ἀπό τίς 7 τό βράδυ. Ἔτσι, οἱ
τουρκικές περίπολοι τούς καλοῦσαν νά ἐπιστρέψουν στά σπί-
τια τους, πρᾶγμα ἀδύνατο, καί στή συνέχεια τούς πυροβο-
λοῦσαν γιά παράβαση τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου.

Οί ἐν Σμύρνη Ἐθνομάρτυρες.

(Εὐαγγελίστρια Ν. Ἰωνίας Βόλου, ἔργο Ζαχ. Καραφέργια)

Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ὑπολογίζει τόν ἀριθμό τῶν ὁμογενῶν πού χάθηκαν στήν πυρκαγιά σέ 25 χιλιάδες, ἐνῶ ὁ συνολικός ἀριθμός τῶν θυμάτων ἀπό 27 Αὐγούστου (9 Σεπτεμβρίου) μέχρι 4 (11 Σεπτεμβρίου) φτάνει, κατά τήν ἴδια ἐκτίμηση, τίς 50 χιλιάδες. Στόν ἀριθμό αὐτόν πρέπει νά προστεθοῦν οἱ χιλιάδες Ἀρμένιοι πού χάθηκαν στήν καταστροφή.

Οἱ ξένες παροικίες εἶχαν, στό μεγαλύτερο μέρος τους, ἐγκαταλείψει τήν πόλη ἀπό τήν πρώτη μέρα τῆς πυρκαγιᾶς μέ πλοῖα πού εἶχαν διατεθεῖ εἰδικά γι' αὐτές καί μέ τήν προστασία ἀγνημάτων ἀντίστοιχων τῆς ἐθνικότητάς τους. Ὁ ὑπόλοιπος χριστιανικός πληθυσμός συνέχιζε νά περιπλανιέται στούς δρόμους χωρίς τροφή καί στέγη, περιμένοντας «τὴν ἐξ ὕψους βοήθεια».

Τό τελειωτικό χτύπημα ἦρθε μέ τή διαταγή τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ πού ὄριζε πῶς ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἀκόμα καί οἱ Ὄθωμανοὶ ὑπήκοοι, ἀπό 17 ὡς 45 χρόνων, θεωροῦνταν αἰχμάλωτοι πολέμου καί ἡ ἀναχώρησή τους ἀπαγορευόταν μέ ποινή

θανάτου. Οί υπόλοιποι, γέροντες, γυναίκες καί παιδιά, μπορούσαν νά φύγουν μέχρι τίς 17 (30) Σεπτεμβρίου μόνο ἂν ἦταν ἐφοδιασμένοι μέ κανονικά διαβατήρια. Ὅσοι ἔμεναν μετά τό τέλος τῆς προθεσμίας, θά ὀδηγοῦνταν στό ἐσωτερικό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Παρόμοια ἦταν ἡ τύχη τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν στή χερσόνησο τῆς Ἐρυθραίας, στίς Κυδωνιές, στήν περιοχή τῆς Προποντίδας, στή βορειοδυτική Μικρά Ἀσία, ἀκόμα καί σέ ὅσες Μικρασιατικές περιοχές δέν εἶχε φτάσει ὁ Ἑλληνικός Στρατός. Ἔτσι, μετά τρία χρόνια, τρεῖς μήνες, τρεῖς ἐβδομάδες καί τρεῖς μέρες ἀπό τήν ἀπόβαση τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων στό λιμάνι τῆς Σμύρνης (15 Μαΐου 1919), ὁ Ἑλληνικός Στρατός ἀποχωροῦσε ἀπό τήν Μικρά Ἀσία καί ἐνάμισι ἑκατομμύριο Μικρασιάτες ἔπερναν τό δρόμο τοῦ ξεριζωμοῦ καί τῆς προσφυγιάς.

Σήμερα ἐμεῖς μετά 89 ἔτη κλίνουμε τό γόνυ τῆς ψυχῆς μας στίς σεβάσμιες μορφές τους.

1 Τοῦ κορυφαίου μάρτυρος Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου (Καλαφάτη 1867-1922)

Κατακρεουργήθηκε τό ἀπογευμα τοῦ Σαββάτου 29 Αὐγούστου (11 Σεπτεμβρίου) ἀπό τά στίφη τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καί τῆς πατρίδος μας πού κακοποίησαν τό πάνσεπτο σῶμα τοῦ Ἱεράρχου ἐκδηλώνοντας ὄλο τό ἄγριο καί ἀσίγαστο μῖσος τους γιά τοὺς χριστιανούς μέ τήν κατηγορία ὅτι ἦταν ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας γιατί «ὡς Ὄθωμανός ὑπήκοος ὑπῆρξε μετά φανατισμοῦ τήν Ἑλλάδα, πρωτοστατήσας εἰς πάντα ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ καθεστώτος κατά τό τριετές διάστημα τῆς ἐλληνικῆς κατοχῆς».

*Ὁ ἐθνομάρτυς Χρυσόστομος Σμύρνης σέ ἐθνική ἐκδήλωση,
μεταξὺ Ἑλλήνων προσκόπων.*

Οἱ πληροφορίες πού συνελέγησαν τὴν ἐπομένη τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του ἀπὸ διάφορες πηγές βεβαίωσαν, ὅτι ὁ Μητροπολίτης παραδόθηκε ἀπὸ τὸν Τούρκο Στρατιωτικό Διοικητὴ τῆς Σμύρνης Νουρεντίν Πασᾶ στὸν Τουρκικὸ ὄχλο ὁποῖος διαπομπεύσας καὶ καταβασανίσας αὐτόν, διαμέλισε τὸ σῶμα του καὶ ἔπειτα περιέφερε μὲ θρίαμβο τὴν ἀρχιερατικὴ ράβδο του στὶς Τουρκικὲς συνοικίες, διαλαλώντας τὴν παραδειγματικὴ τιμωρία τοῦ προδοτικῶς πρὸς τοὺς Τούρκους πολιτευθέντος Ἱεράρχου.

Οὕτως ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ ὁ Ἀρχιερεὺς, διανύσας τὸν θεοφιλῆ αὐτοῦ βίῳ μὲ ἀρετές καὶ ἀγιότητα, ἀγαπήσας περιπαθῶς τὴν Ἐκκλησία, ἀγωνισθεὶς καλλινίκως ὑπὲρ τοῦ Γένους τῶν Ἑλλήνων καὶ πρωτοστατήσας σέ κάθε ἔργο, πού τιμᾷ πραγματικὸ λειτουργό τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐγένετο, κατὰ τὰ περὶ αὐτοῦ προφητικῶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος εἰρημένα, «πι-

στός ἄχρι θανάτου καὶ ἐδόθη αὐτῷ ὁ στέφανος τῆς ζωῆς» (Ἀποκαλύψεως β' 10). Ἡ Ἁγία Ἐκκλησία μας, σεμνύεται γιὰ τό μακάριο τέλος του, ἐπειδὴ «υἱὸς δίκαιος γεννᾶται εἰς ζωὴν» (Παροιμιῶν ια' 19). Μὲ τὸν μαρτυρικό θάνατό του ἐπεσφράγισε βίο χριστιανοπρεπῆ καὶ ἀρχιερατεία πλήρη ἀκαμάτου διακονίας καὶ μόχθων ὑπερανθρώπων γιὰ τὴν διαποίμανση τῶν πιστῶν σὲ δυσχειμέρους καιρούς καὶ ὑπὸ ἀντιξόους συνθήκες.

Στό μαρτύριο του δέν ὑποκλίθηκαν μόνο οἱ πιστοὶ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως του καὶ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν περιοχῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅσοι ἐπέζησαν τοῦ μεγάλου διωγμοῦ, ἀλλὰ ὅλοι οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ ἀκόμη καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ οἱ Ἀμερικανοί.

2 Τῶν Ποιμεναρχῶν τῶν Μικρασιατικῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων, Μοσχονησιῶν Ἀμβροσίου, Κυδωνιῶν Γρηγορίου, Ἰκονίου Προκοπίου, καὶ Ἐπισκόπου Ζήλων Εὐθυμίου πού καὶ αὐτοὶ μαρτύρησαν θανατωθέντες βιαίως.

Μὲ τό μαρτύριό τους οἱ ἅγιοι Ἱεράρχες ἐπαλήθευσαν τὸν λόγο τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησι ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰωάννου ι' 11).

α' Ὁ Μοσχονησιῶν Ἀμβρόσιος (Πλειανθίδης, 1872-1922)

Βασανίσθηκε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐλληνίδος πατρίδας.

Τὸν Αὐγούστο τοῦ 1922 μετὰ τὴν διάσπαση τοῦ Μικρασιατικοῦ Μετώπου ἄρχισε ὁ Γολγοθᾶς τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸν Σεπτέμβριο οἱ Κυδωνιῆς καὶ τὰ Μοσχονησία καταλαμβάνονται ἀπὸ τὸν Κεμαλικό

Στρατό. Ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τῶν Μοσχονησιῶν περὶ τῆς 6.000 ψυχῆς μαζί μὲ τοὺς ἱερεῖς ὀδηγήθηκε αἰχμάλωτος πρὸς

Άδραμύτιο, όπου καθ' ὁδόν τήν 15.9.1922 σφαγιάσθησαν ὁμαδικῶς. Μαζί μέ τό ποιμνιο καί ὁ Μητροπολίτης, ὁ ὁποῖος κατεμαχίσθηκε φρικωδῶς, ἀφοῦ προηγουμένως τόν πετάλωσαν, τοῦ φόρεσαν δηλαδή πέταλα, ὅπως φοροῦν στά ὑποζύγια.

β' Ὁ Κυδωνιῶν, Γρηγόριος (Ὦρολογᾶς, 1864-1922)

Τήν ὀπισθοχώρηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ στήν Μικρά Ἀσία τόν Αὐγουστο καί τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1922 ἀκολούθησε ἡ κατάληψη τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπό τόν ἑξαλλο ἐκ τῆς νίκης Κεμαλικό Στρατό. Ὁ Μητροπολίτης Γρηγόριος ἀγωνίσθηκε γιά νά θρέψει καί νά δια-

σώσει τούς ἐπιζῶντες χριστιανούς γυναῖκες, γέροντες καί παιδιά. Στίς 30 Σεπτεμβρίου 1922 συνελήφθη καί ἐφυλακίσθη μέ τούς πρόκριτους, ὅπου ὑπέστη ἀνήκουστα μαρτύρια.

Στίς 3 Ὀκτωβρίου 1922 ὀδηγοῦνται ὅλοι, κληρικοί καί λαϊκοί ἔξω τῆς πόλεως, ὅπου ἐνώπιόν του σφαγιάζονται ἅπαντες. Γιά τόν Μητροπολίτη ἀνοίγεται βαθύς λάκος μέ σκοπό νά τόν θάψουν ζωντανό καί πρό τοῦ τάφου ἔγειρε τήν κεφαλή του ἔμεινε ἄπνους, ὑποστάς συμφόρηση. Ἐμαρτύρησε γιά τήν Ἐκκλησία σέ ἡλικία 58 ἐτῶν, ἐνῶ ἔζη ὡς σῶφρων, ἀκέραιος καί πρᾶος Ἱεράρχης.

γ' Ὁ Ἰκονίου Προκόπιος (Λαζαρίδης, 1859-1923)

Ὁ Ἰκονίου Προκόπιος διαδραμάτισε ἓνα δύσκολο ἔθνικο ρόλο παρόλες τίς ἀντιξοότητες κατά τήν δύσκολη περίοδο 1920-1923. Πιά νά συγκρατήσῃ τήν ἐκκλησιαστική ἐπαρχία τῆς Καππαδοκίας στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο κατά τήν δύσκολη αὐτή περίοδο μέ σπάνια διπλωματική εὐστροφία

πέτυχε ἀφ' ενός νά ἐπιβραδύνει τήν ἐφαρμογή τοῦ Τουρκορθόδοξου σχεδίου, πού ἡ κεμαλική Κυβέρνηση προωθοῦσε γιά τόν ἐκτουρκισμό τῶν ὀρθοδόξων καί ἀφ' ἑτέρου νά διασώσει τοὺς Ἕλληνες Καππαδόκες ἀπό ἄπειρες ταλαιπωρίες. Υἱοθετώντας ἀνάλογα μέ τίς περιστάσεις ἄλλοτε ὑποχωρητική καί ἄλλοτε ἀνένδοτη στάση ὁ Προκόπιος κατόρθωσε νά διαφυλάξει ὅσο ἦταν δυνατόν τήν Ἐκκλησιαστική καί ἔθνική συνείδηση τοῦ ποιμνίου του. Ἡ δράση του αὐτή τοῦ ἐκόστισε ταλαιπωρίες, ἐξορίες καί περιορισμούς.

Τήν 20 Σεπτεμβρίου 1923 φυλακίσθηκε μέ τήν κατηγορία, ὅτι ὑποστήριζε τό ἀντικεμαλικό κίνημα τοῦ Μεχμέτ Ντελιμπάς στό Ἰκόνιο. Τόν Ὀκτώβριο μεταφέρθη ἐξόριστος στό Ἐρζερούμ. Παρά ταῦτα δέν ἐνέδωσε στίς Τουρκικές πιέσεις. Πέθανε στίς 30 Μαρτίου 1923. Ἡ κηδεία του τελέσθηκε στόν Μητροπολιτικό Ἱερό Ναό τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καισαρείας μέ τήν ἄδεια τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν καί θάφτηκε στόν τάφο τοῦ γνωστοῦ Μητροπολίτη Καισαρείας Εὐσταθίου Κλεοβούλου.

δ' Ὁ Ζήλων (Ἀμασείας) (Εὐθύμιος Ἀγριτέλης, 1876-1921)

Κατά τοὺς καιροὺς τῶν μεγάλων διωγμῶν τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀκούραστος μετέβαινε ἀπό τόπου εἰς τόπον προκειμένου νά βοηθήσει τοὺς δοκιμαζόμενους ἀπό στερήσεις καί κακουχίες καί τοὺς εὐρισκομένους σέ ἀπόγνωση καί θλίψεις ὀρθόδοξους χριστιανούς. Φρόντιζε πάντα νά το-

νώνει μαζί μέ τό θρησκευτικό καί τό ἔθνικό αἶσθημα τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀμασείας, ἃν καί ζοῦσαν ἀνάμεσα στό πολυάριθμο καί φανατικό τουρκικό πληθυσμό. Οἱ Χριστιανοί ἀναπτρωθέντες κατήρτισαν ἔνοπλα σώματα γιά νά ὑπερασπισθοῦν τά χωριά τους καί νά προστατεύσουν τίς ζωές τους ἀπό τόν διωγμό πού εἶχε ἐξαπλωθεῖ.

Τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1922 συνελήφθη καὶ ἐρίφθη στίς φυλακές Ἀμασείας μαζί μέ ἄλλους προκρίτους τῆς πόλεως τῆς Ἀμασείας. Ὅταν πληροφορήθηκε τίς κακώσεις καί τά βασανιστήρια αὐτῶν πού συνελήφθησαν μαζί του καί ἐπιθυμώντας νά ἀπαλλάξει τούς ἄλλους ἀπό τά δεινά ἐζήτησε ἀπό τά Τμήματα τοῦ Κεμαλικῆς φρουράς νά τιμωρηθεῖ ὡς μόνος ἔνοχος καί νά ἀπαλλαθοῦν οἱ συλληφθέντες. Θεωρηθεῖς περισσότερο ὑποπτος ἀπομονώθηκε στά ὑγρά ὑπόγεια τῶν φυλακῶν, ὅπου ἐβασανίζετο σκληρῶς ἀπό τούς δημίους του. Οἱ οἰμωγές του δονοῦσαν τήν φυλακή, ὅπως βεβαίωναν οἱ συγκροατούμενοί του. Ἄλλοτε ἠκούετω ἡ φωνή του, ὅταν ἔψελνε τήν ἐξόδιο ἀκολουθία ὅπου ἐκήδευε ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του.

3 Τῶν ἑκατοντάδων κληρικῶν πού υπέστησαν ἀνείπωτα μαρτύρια ἀπό τούς θηριώδεις ἐχθρούς τους.

α Ἔχουν καταγραφεῖ τά φρικώδη μαρτύρια στόν **Βουτζά** τριῶν ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σμύρνης.

Τοῦ Ἀρχιερατικοῦ Ἐπιτρόπου **Ἀρχιμανδρίτου Ἰακώβου Ἀρχατζικάκη** «ὄν οἱ Τοῦρκοι προσέδεσαν ἐπὶ στασιδίου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ καρφώσαντες διὰ λεπτῶν ἥλων ἐπὶ τοῦ μετώπου του ἡμισέληνον ἐκ λευκοσιδήρου, ἀφῆκαν καὶ ἀπέθανεν ἐκ τῶν φρικτῶν ἀλγηδόνων».

Τοῦ Προϊσταμένου τῆς κάτω συνοικίας τῆς Σμύρνης **Ἀρχιμανδρίτου Ἀθανασίου Νικολόπουλου** «ὄν ἐπετάλωσαν εἰς τούς πόδας καὶ τὸ στήθος».

Τοῦ Προϊσταμένου τῆ Ἁγίας Τριάδος, **Οἰκονόμου Μιχαὴλ Κυριακοπούλου** «ὄν ἀπογυμνώσας (Τοῦρκος ἀξιωματικός) τελείως προσέδεσεν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ διὰ σχοινίου εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ ἵππου του καὶ καλπάζων ἔσυρεν πρὸς τὸ Κορδελιό. Ἀμερικανὸς ναύτης ἐκ τῶν φρουρούντων τὴν ἀποθήκην τῶν πετρελαίων τῆς Standard Oil Cy τοσοῦτον ἐξωργίσθη ὥστε ἐπυροβόλησε καὶ ἐφόνευσε τὸν ἀξιωματικόν, καὶ ἀπαλλάξας τὸν ἀτυχή ἱερέα ἐπεβίβασεν ἐπὶ ἀμερικανικοῦ πλοίου καὶ ἔστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀθήνας» (Μητροπολίτου Ἐφέσου, Χρυσοστόμου Χατζησταύρου. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος, 1962-1967). Οἱ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τελευταῖοι διωγμοὶ τῶν Τούρκων, ἐκδ. Ἱερά Μητρόπολις Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ, Καισαριανῆ 2010 σ. 30).

β Στὶς 15 Σεπτεμβρίου 1922 σφαγιάσθηκε στὴν ὁμαδική σφαγή τῶν ἐκ Μοσχονησιῶν Χριστιανῶν ὁ **Ἀρχιμανδρίτης Ἰωάννης Εὐστρατίου**, καθηγητῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῆς Ἱερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης.

γ' Στις 30 Σεπτεμβρίου 1922 σφαγιασθήκαν **όλοι οι Έερεΐς τής Έερεΐς Μητροπόλεως Κυδωνιών.**

δ' Τών **χιλιάδων ανδρών, γυναικών και παιδίων** πού έσφάγησαν και έτελεύτησαν μαρτυρικά τόν βίο τους, έπιβεβαιώνοντας τό λόγο του Κυρίου μας Έησου Χριστου «*και έσεσθε μισούμενοι υπό πάντων διά τό όνομά μου*» (Ματθαίου ι' 22).

Τιμάμε τήν θυσία αυτών των ήρωϊκών και άγιών ψυχών πού μέσα σε άπερίγραπτη σκληρότητα διωκόμενοι, θλιβόμενοι, έγκαταλειπόμενοι, στενοχωρούμενοι, άπορούμενοι και κακουχούμενοι (Πρός Κορινθίους Β' δ' 8-9) προσέφεραν τήν ζωή τους, τά σώματά τους, τήν άξιοπρέπειά τους θυσία για τήν πίστη τους και τήν δόξα του προσκυνητου και παναγιου Τριαδικου Θεου μας.

*«Τάς άλγυιδόνας των άγιων,
ας υπέρ σου έπαθον, δυσωπήθητι, Κύριε,
και πάσας ήμων τά όδύνας ίασαι,
φιλάνθρωπε, δεόμεθα»*

Άπολυτίκιον του Ήχου α' της 9 Σεπτεμβρίου
έορτης των άγιων Τεσσαράκοντα Μαρτύρων,
των έν Σεβαστεία τη πόλει μαρτυρησάντων.

